

Forårsdag mellem historiske ege

Af skoutaksator
Børge H. Larsen,
Lindum
Skovridergård,
Hobro.

**Skovhistorisk
Selskabs forårstur
fandt sted på
Vemmetofte
Klosters
skovdistrikt.**

5/5, 1984

Dagen startede festligt med tonerne fra det gamle parforcejagthorn, fremtryllet af Gustav Graae.

Indledningsvis fortalte Vemmetoftes skovrider Jørgen Lassen, at i forrige århundrede var Vemmetofte en stor by med apotek, udskibningshavn o.s.v. Men så kom jernbanen, og den slags nymodens ting var man ikke interesseret i på Vemmetofte, så derfor gik ikke alene skinnerne, men også udviklingen uden om Vemmetofte, der var et selvstændigt sogn indtil 1967. Dengang var skatteprocenten 2 - „Jeg var også selv borgmester“, bemærkede skovrideren. Indtil 1964 havde man egen præst, som blev aflønnet af klosteret. Blandt de mange præster ved Vemmetofte skal nævnes Christian Richardt, der kom hertil i 1886.

På vejen ned til kirkegården passerer man det gamle egestakit, der stammer fra begyndelsen af 1700-tallet. I en del af stakittet kan man se de såkaldte skydehuller, som prins Carl benyttede sig af, når han skulle skyde dåvildt i dyrehaven.

På den smukke kirkegård, der oprindeligt var prinsesse Hedvigs rosenhave, hviler alle de gamle skovridere, der har stået for driften af Vemmetoftes udstrakte skove. Den første skovrider var Peter Møffelmand, der var skovrider fra 1857 til 1888. Det var ham, at Christian Winther skrev om i „Flugten til Amerika“.

Efter Møffelmand fulgte skovrider Neergaard fra 1888 til 1912, så kom Wegge fra 1912 til 1926. Skovrider J. Lassens fader var skovrider fra 1926 til 1956, hvor han afløstes af sønnen. På kirkegården ligger damerne fra klosteret mod nord, mens de „almindelige“ ligger mod syd.

Kirkegårdsegen med liv i ...

Vemmetofte er kendt for sine gamle ege, hvorom den store forstbotaniker Chr. Vaupell skriver i „De danske Skove“ (1863): „Vemmetofte skove er måske endnu frugtbarere end Bregentved skove, og jeg tror, at ingen anden af Sjællands skovegne er så rig på gode ege. Af kæmpeege har der været mange, kun få er levnede til vor tid, og de har befundet sig vel lige til de nyeste tider, da skovens fredning og den deraf følgende bøgeopvækst blev deres fordærvelse“.

På Vaupells tid foregik kampen stadig mellem egen og bøgen. Egeskoven har vi idag på den flade, stive lerjord, hvor bøgen ikke kan klare sig. Denne eg målte i 1916 i omkreds 5.22 m, og i dag er den oppe på 5.92 m. Ved foden af egen finder vi en del æggeskaller, det er fra en gravand, som havde bygget rede i det gamle træ, men reden blev plyndret af måren. Dette er naturligvis trist for gravanden, men tillige tegn på, at

der er liv i og omkring den gamle eg, der vel er omkring 600 år.

Af de 10 gamle ege, der er blevet beskrevet i 1916 af Wegge, er der endnu 7 tilbage. En gammel eg vælter i reglen ikke i stormvejr, men på en dag i stille, fugtigt vejr, når den står med løvet på, da bliver vægten for voldsom, og den knækker i den nedre del af stammen.

Vi kan her glæde os over en kraftig undervækst af navr, hvoraf flere har nået en anselig størrelse. „Vi gør, hvad vi kan, for at flora og fauna kan trives her, ved siden af at vi driver et produktivt skovbrug”, udtaler Lassen. Tidligere ynglede den store skallesluger også i de gamle ege, men den er nu forsvundet, måske er det mårens skyld.

Naturlig egeskov

I den gamle dyrehave kan man glæde sig over synet af mange flotte ege. Indtil for 25 år siden, blev der på dette sted foretaget høslæt. Men nu er det sprunget i skov, ikke med bøg, men med eg. Mus og skovskader har samlet agern i muldvarpeskuddene, hvor egen kan spire. Der kommer også lidt avnbøg, hvor jorden er for kold og stiv til egen. Det eneste, man fjerner lidt af, er pil og ask, ligesom man hugger lidt omkring de gamle ege af hensyn til sommerfuglene, der sætter pris på, at der kommer varme til barken.

Denne form for skov er noget nær det nærmeste, vi kan komme den naturlige udvikling. Der er meget få steder i landet, vi kan iagttage denne udvikling. Skovtilstanden er vel her som omkring år 0. Egene når en højde af 26 meter. På tilbagevejen passerer vi en lille restaureret sø, formentlig en af prins Carls karpedamme.

Gamle ege har brug for krykker

Derefter drager vi hen til Folehave-egen, også kaldet „Brændevinsegen”, der i dag måler 6.40 m i omkreds, mens den i 1916 var på 5.56 m. Gamle ege vokser altså ikke så lidt endda, omkring 1 mm om året i radius. Hvor gammel er sådan en kæmpe? Skovfoged Th. Jensen, Jægerspris, vurderer dens alder til 500 år. Th. Jensen har leveret meget grundigt materiale til bestemmelse af gamle eges alder, bl.a. gennem undersøgelse af væksten hos Storkeegen og Kongeegen i Jægerspris Nordskov.

Skal et egetræ nå en høj alder, skal der være store vandrette grene forneden, ifølge skovfoged Jensen; de lidt højere grene brækker af, men danner så vanris, der sørger for en ny krone. Egen har en fantastisk evne til nydannelse af celler. Den sætter nye rødder i forbindelse med at den danner ny krone. Man bevare de gamle egetræer ved at bevare de nedre grene og give dem støtte. „Når træer bliver gamle, skal de have krykker - ligesom os”, slutter Th. Jensen.

Paraplybøgen og festpladsen

Over middag begiver man sig fra det gamle skovfogedsted ved Vemmetoftestrand til Marelund, hvor vi, som overalt på turen, kunne glæde os over den frodige skovbundsflora med hvide anemoner, gule anemoner, hulrodet lærkespore, bingelurt og lungeurt - samt mange steder et helt tæppe af fladkravet kodriver.

I denne del af skoven beskrev Vaupell i sin tid egne som ikke særlig gode. Hvor bunden er lidt højere, kommer der bøg. På dette sted var der tidligere en festplads; der har ikke været hugget i denne skov i mange år, et fristed for skovens mange skabninger.

Vi ser også en bøg med en mærkværdig kroget (vrang) form. Bøgen kaldes „Paraplybøgen”, og man mener, at det er en, som prins Carl i begyndelsen af 1700-tallet har taget med fra Jægerspris, hvor slige vrange bøge ikke er sjældne. Man har gjort forsøg med afkommet af denne

vrang bøg, og det viste sig, at 33% blev ranke, 29% tveger og 38% vrang. - Da vi kommer ud fra den herlige løvskov, ser vi en kultur med nordmannsgraner til juletræer, og netop disse to skovtyper viser tydeligt, at man på Vemmetofte prøver at forene den naturlige skov med den produktive.

Vemmetofte kloster - indefra

Men hvordan er nu det kloster, hvis skove og natur vi glæder os over på turen rundt, opstået? Herom fortæller pastor Vind i kapellet, der er klosterets kirke: Vi er midt i et stykke Danmarkshistorie. Vemmetofte var oprindeligt en befæstet herregård, der går tilbage til 1300-tallet. 250 år var det i familien Brocks eje. Kommer senere i slægten Brahes eje, familie til den berømte astronom Thyge Brahe.

Efter at have været i disse adelsslægters eje, bliver det overtaget af Chr. V's dronning, der testamenterer det til børnene, prinsesse Sophie Hedvig og prins Carl med den tanke, at der efter deres død skulle oprettes et adeligt jomfrukloster, hvilket skete i 1735.

Hvad mener vi med et kloster, ikke som et kloster i syden med nonner eller munke, men et claustrum, et skærmet sted. Det var tidligere et problem med adelens ugifte døtre; godset og gullet fulgte mændene. De ugifte kvinder levede ofte på nådens brød. Klosteret blev et hjemsted for disse frøkner, der her har kunnet leve standsmæssigt.

Kapellet blev indrettet i 1630. Før den tid borgerstue. De to kongebørn befandt sig godt her. Det er prins Carl, der lader det indrette. I 1716 lod prinsen 33 malerier af Krock, forestillende hele Jesus lidelseshistorie, bringe hertil fra Blågård ved København. Årsagen hertil var et besøg af Peter den Store af Rusland; man var bange for, at han ved synet af de smukke malerier, skulle udtale et forborgent ønske om, at han gerne ville have malerierne.

I 1975 blev fundatsen lavet om, således at der ikke kunne indskrives flere damer. Der er nu indrettet 20 moderne lejligheder med moderne faciliteter, der bliver lejet ud til hvem som helst. Hvad koster det at bo her? Huslejen varierer mellem 18.000 og 36.000 kr. om året, alt efter lejlighedernes størrelse. Man skal indtage sine måltider her, hvilket koster 1.800 kr. pr. måned, med morgenmad, der bliver bragt op lejligheden, mens frokost og middag indtages i spisesalen. Der lægges vægt på, at man har et vist fællesskab. Man fejrer prinsesse Hedvigs fødselsdag, der afholdes julebal, ligesom der arrangeres koncerter og foredrag. Klostret skal virke som et slags kulturcenter. For mennesker, der elsker fred og ro, og glæder sig over naturen, samt gerne vil være sammen med andre mennesker, er Vemmetofte et ideelt domicil.

Som tak for den dejlige dag, udtalte museumsinspektør H. Henningsen: „Dejlige er jorden. Gamle slotte og herregårde havde herligheder; det har man her endnu. Vi har vandret rundt og set alt det skønne, der kvæder sjælen. Og så al den forklaring, vi har fået, dramaet med egen og bøgen, der ser ud, som egen har sejret. En stor linie gennem livet. Man er glad for at få lov at opleve den slags”.

De gamle ege - og de nye - i den gamle dyrehave.

